

KASS JÁNOS

Buday Györgyről

Egy évtizede, 1990-ben, a brit sajtó vezető helyen emlékezett Buday Györgyre; írt pályafutásáról s haláláról. London elővárosában, Croydonban egy szanatóriumban élt évtizedekig, és ott is halt meg, a nagy újságok, a vezető lapok részletesen méltatták sorsát és művészetét. Nem az emigránsról, de az alkotó, zseniális művésztől írtak, és a szigetország magáénak tudta ezt az Erdélyben, Kolozsváron született, Magyarországról emigrált, s Londonban, a II. világháború idején is példát mutató magyart. A Times címlapján Buday György fametszete, a harcban álló Angliát szimbolizáló női alak – a brit sajtó történetében először – vezércikként biztatta Anglia népét a náciakkal szembeni ellenállásra. A tömör és nagy erejű fametszet szavak és magyarázat nélkül, megrázóan fejezte ki a csatorna partján a széllel szembeszegülő, egyedülálló nőfigurával a helytállás egyedüli lehetséges reményét! Egy, a brit birodalomnak hadat üzent, ellenséges kis ország emigráns polgára, magyar művész alkotása volt képes lelkesíteni a briteket.

Az ifjú Erzsébet, azaz a mai Queen Elizabeth koronázásakor a hagyományos értesítést ugyancsak Buday György készítette, az ő fametszete hirdette a nagy eseményt! Ez a gyönyörű, metszett röplap ma már a gyűjtők féltett kincse, hiszen kis példányszámban, számozva nyomtatták ki e rendkívüli alkalomra.

Ki volt ez az ember, ki volt ez a művész, aki morálisan is példát mutatott, a BBC műsorában a magyar adáson keresztül is, s akit hazaárulás vádjával itthon megfosztottak magyar állampolgárságától? Buday nemcsak a szegedi fiatalok progresszív csoportjait szervezte, de az egyetemen centruma volt a köréje tömörülő fiataloknak. A fametszet műfajának megújítója volt, aki a fényt helyezte a középpontba, a fénnel hozta létre drámai kompozícióit: a székely népballadák fekete-fehér ragyogását metszette fába. Dürer fametszetei, hatalmas Apokalipszise a vonalra épül és a vonal lüktetésére, és még a sugárzás is fekete vonalból fon glóriát a szentek köré! Buday metszőkése a feketéből tépi ki a ragyogást, a belső erő akár a bánya fekete falából szakítja ki az éles, fellobbanó fényt, s a fekete valószínűtlen, mély, bársonyos tónusait.

Egy nyolcszögletű üvegpavilonban volt a műterme a szanatórium kertjében. Csodálatos prései, nyomdagépei, fadúcok és betűszekrények, nyomatok és reprodukciók, levelek a világ minden tájáról, könyvek és folyóiratok, vésők, körzők, elképesztő mennyiségben és látszólagos káoszban, de a mester köny-

nyedén varázsolta elő a számára fontos tárgyakat. Biztonsággal és határozottan mozgott a szabadon maradt csapásokon, s fél kézzel egyensúlyozta a teás csészét, a tejszínt és a forró vizet, igazi angol mintára!

Mindez a múlté, egy évtizede temették el a croydoni temetőben. Végrendeletének végrehajtója, bizonyos Reverend Moberly kezén szétszóródtak, elhányódtak a felbecsülhetetlen dokumentumok és a levelezése. Hat, vászonba kötött naplója egy svájci gyűjtő birtokában van.

Testvére, Buday Baba Szegeden haláláig őrizte dúcait, nyomatait, ápolta és gondozta műveit. Czigány Lóránt, az akkori londoni magyar kulturális attasé hazajuttatta azt, ami a végrendelet szerint magyar vonatkozású volt.

A többi néma csend. A Széchényi Könyvtár akkori igazgatója, Juhász Gyula, tudott a diplomáciai úton hazaérkezett Buday-hagyatékáról, amelyet a hírek szerint fertőtlenítettek és kutatható anyagként leltároztak.

A XX. század nagy alkotói, a magyar tudósok, fizikusok, Nobel-díjas kutatók végre elfoglalhatják helyüket a magyar gondolkodásban.

Aba-Novák freskóit restaurálják, Mattis-Teutsch képeit kiállítja a Nemzet Galéria. Az ötös út, a jövő autópálya nyomvonalán feltárt kun vitézt, lovával, páncélingével, kardjával, csodálatos sisakjával már kiállították. Gorzsán és Pustaszeren régészek tárják fel a múltat.

Buday György életműve fontos tanulság.

Mihamarabb ki kellene bontani e nagy művészt a felejtés iszaprétegei alól.

Budapest, 2001. június 27.

